

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Zestawienie – Kara dożywotniego pozbawienia wolności

Styczeń 2024 r.

Niniejsze zestawienie nie jest wiążące dla Trybunału
i nie ma charakteru wyczerpującego

Zobacz również zestawienie dotyczące [Ekstradycji i kary dożywotniego pozbawienia wolności](#).

Kara dożywotniego pozbawienia wolności

"... [W] kontekście dożywotniego pozbawienia wolności, **art. 3** [[Europejskiej Konwencji Praw Człowieka](#)], który zakazuje tortur oraz nieludzkiego lub poniżającego traktowania i karania¹], musi być interpretowany jako zawierający wymóg redukowalności wymiaru kary, w rozumieniu dokonania oceny umożliwiającej władzom krajowym rozważenie czy w trakcie odbywania kary u osoby skazanej na dożywocie zaszły zmiany, oraz czy na drodze do jej resocjalizacji nastąpiły postępy – na tyle znaczące aby uznać, że dalsza izolacja tej osoby nie może już być uzasadniona uprawnionymi względami penalnymi.

Jednakże [Europejski] Trybunał [Praw Człowieka] pragnie podkreślić, że – mając na względzie margines swobody decyzji przyznawany Układającym się Stronom w zakresie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i wydawania wyroków (...) – jego rolą nie jest określanie formy (wykonawcza czy sądownicza), jaką taka ocena powinna przyjąć. Z tego samego powodu nie jest zadaniem Trybunału określanie terminów dokonywania takiej oceny. Biorąc powyższe pod uwagę (...) przedstawione [Trybunałowi] materiały z zakresu prawa porównawczego i międzynarodowego wykazują wyraźne poparcie dla ustanowienia instytucji specjalnego mechanizmu gwarantującego taką ocenę nie później niż po upływie dwudziestu pięciu lat odbywania kary dożywotniego pozbawienia wolności, a następnie kolejne oceny okresowe (...).

Z powyższego wynika, że w sytuacji, gdy prawo krajowe nie przewiduje możliwości dokonania takiej oceny – kara dożywotniego pozbawienia wolności nie spełnia standardów art. 3 Konwencji.

... Ponadto, ... osoba skazana na dożywocie ma prawo wiedzieć, przy rozpoczęciu wykonywania kary, co musi zrobić, żeby możliwe stało się rozpatrzenie możliwości jej zwolnienia, włącznie z tym, kiedy zostanie dokonana ocena odbywania przez nią kary lub kiedy o to będzie mogła ubiegać się. Dlatego też w sytuacji, gdy prawo wewnętrzne nie przewiduje żadnego mechanizmu lub możliwości oceny kary dożywotniego pozbawienia wolności, wynikająca stąd niezgodność z art. 3 pojawia się już w chwili wydania wyroku dożywocia, a nie na późniejszym etapie wykonywania kary." ([Vinter i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu](#), wyrok (Wielka Izba z dnia 9 lipca 2013 r., pkt. 119-122).

¹ Art. 3 (zakaz tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo kar) [Europejskiej Konwencji Praw Człowieka](#) stanowi: "Nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu."

Kafkaris przeciwko Cyprowi

12 lutego 2008 r. (Wielka Izba – wyrok)

Skarżący, który został uznany za winnego trzech zabójstw z premedytacją, zaskarżył jego skazanie na karę dożywotniego pozbawienia wolności i trwającą izolację. W szczególności twierdził, że obowiązkowa kara dożywotnia stanowiła nieredukowalny okres pozbawienia wolności. Wskazał również, że trwająca izolacja, przekraczająca w jego przypadku ustaloną przez władze więzienia datę zwolnienia, była bezprawna i pozostawiła go w długotrwałym stanie cierpienia i niepewności co do własnej przyszłości.

Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że **nie doszło do naruszenia art. 3 Konwencji**. Odnośnie długości okresu pozbawienia wolności, choć szansa na zwolnienie więźniów odbywających karę dożywotnia na Cyprze jest ograniczona, nie oznacza to, że kara dożywotniego pozbawienia wolności jest na Cyprze nieredukowalna i pozbawiona możliwości przedterminowego zwolnienia. Wręcz przeciwnie, kary takie były redukowalne zarówno de iure oraz de facto. Wielu skazanych odbywających obowiązkowe kary dożywotnia zostało przedterminowo zwolnionych w ramach konstytucyjnych uprawnień Prezydenta i skazani na dożywocie w każdej chwili mogli skorzystać z odpowiednich przepisów, bez konieczności odbywania minimalnego okresu pozbawienia wolności. W związku z tym, choć istniejącej procedurze istniały uchybienia, a reformy były w toku skarżący nie miał podstaw do twierdzenia, że został pozbawiony jakiegokolwiek perspektyw zwolnienia lub że jego dalsza izolacja - choć długa - stanowiła nieludzkie lub poniżające traktowanie.

Zobacz również: **Kafkaris przeciwko Cyprowi**, decyzja w sprawie dopuszczalności z dnia 21 czerwca 2011 r. (uznająca skargę za niedopuszczalną, ponieważ była zasadniczo taka sama, jak poprzednia); **Lynch i Whelan przeciwko Irlandii**, decyzja w sprawie dopuszczalności z dnia 18 czerwca 2013 r.

Garagin przeciwko Włochom

28 kwietnia 2008 r. (decyzja w sprawie dopuszczalności)

Skarżący został skazany przez dwa różne sądy włoskie w 1995 r. i w 1997 r. na 28 i 30 lat pozbawienia wolności. Może spodziewać się zwolnienia w marcu 2021 r. lub wcześniej w przypadku darowania kary. Jednakże, w 2006 r. Sesyjny Sąd Apelacyjny w Rzymie, powołując się na orzecznictwo Sądu Kasacyjnego, zadecydował, że skarżący powinien odbyć karę dożywotniego pozbawienia wolności.

Trybunał **uznał skargę za niedopuszczalną** i w sposób oczywisty nieuzasadnioną. Zauważył w szczególności, że we włoskim systemie prawnym osobie skazanej na dożywocie mogą zostać przyznane łagodniejsze warunki osadzenia lub przedterminowe zwolnienie. Odnosząc się do zasad określonych w wyroku *Kafkaris przeciwko Cyprowi* (patrz powyżej), Trybunał uznał, że wyroki dożywotnia we Włoszech są redukowalne de iure oraz de facto. Nie można tym samym powiedzieć, że skarżący nie ma perspektywy zwolnienia, ani że samo jego osadzenie, choć długie, stanowi nieludzkie lub poniżające traktowanie. Sam fakt orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności nie osiąga tym samym poziomu ciężkości wymaganego do objęcia zakresem art. 3 Konwencji.

Streicher przeciwko Niemcom

10 lutego 2009 r. (decyzja w sprawie dopuszczalności)

Skazani na dożywotnie pozbawienie wolności skarżący zażądali zawieszenia odbywania kary po 15 więzienia. Właściwy sąd odrzucił wniosek, uzasadniając, że istniało wysokie ryzyko ponownego popełnienia przez skarżących przestępstw podczas zwolnienia.

Trybunał **uznał obie skargi za niedopuszczalne** i w sposób oczywisty nieuzasadnione, stwierdzając, że skarżący nie zostali pozbawieni ponownej szansy na zwolnienie, ponieważ prawo niemieckie przewidywało system zwolnień warunkowych, w związku z czym mogli oni złożyć kolejny wniosek o warunkowe zwolnienie.

Meixner przeciwko Niemcom

3 listopad 2009 r.

(decyzja w sprawie dopuszczalności)

Léger przeciwko Francji

30 marca 2009 r. (Wielka Izba - wyrok w przedmiocie skreślenia sprawy)

Skarżący został skazany na dożywotnie pozbawienie wolności w 1966 r., bez wyznaczenia minimalnego okresu odbywania kary. Zarzucił on w szczególności, że w praktyce jego osadzenie trwające 41 lat było równoznaczne z karą dożywotniego pozbawienia wolności i tym samym stanowiło nieludzkie i poniżające traktowanie. Zwolniony warunkowo ze skutkiem od października 2005 r. do października 2015 r., skarżący zmarł w lipcu 2008 r.

W [wyroku](#) Izby z 11 kwietnia 2006 r., Trybunał orzekł, większością głosów pięć do dwóch, że **nie doszło do naruszenia art. 3 Konwencji**. Zwracając w szczególności uwagę na fakt, że po 15 latach pozbawienia wolności skarżący mógł w regularnych odstępach wnosić o zwolnienie warunkowe i był chroniony gwarancjami proceduralnymi, Izba stwierdziła, że skarżący nie miał podstaw do twierdzenia, iż został pozbawiony jakiegokolwiek perspektywy na darowanie mu części kary, która nie była nieredukowalna. W związku z tym, przedłużająca się izolacja skarżącego, jakkolwiek długa, nie stanowiła nieludzkiego lub poniżającego traktowania.

We wrześniu 2006 r. skład pięciu sędziów Wielkiej Izby przyjął wniosek skarżącego o przekazanie sprawy Wielkiej Izbie². W swoim wyroku z dnia 30 marca 2009 r. Wielka Izba odnotowała, że skarżący został znaleziony martwy w swoim domu 18 czerwca 2008 r. oraz że złożony wniosek o prowadzenie postępowania w jego zastępstwie został złożony przez kogoś, kto nie przedstawił żadnych dowodów dotyczących swojego statusu jako spadkobiercy lub bliskiego krewnego skarżącego ani żadnego innego uzasadnionego interesu. Wielka Izba również nie uznała, aby poszanowanie praw człowieka wymagało dalszego rozpatrywania sprawy, zważywszy że właściwe krajowe przepisy uległy w międzyczasie zmianie, a podobne problemy w innych sprawach toczących się przed Trybunałem zostały rozwiązane. Tym samym podjęto decyzję o skreśleniu sprawy z listy spraw, stosując ar. 37 (skreślenie skargi z listy) Konwencji.

Iorgov (nr 2) przeciwko Bułgarii

2 września 2010 r. (wyrok)

Skarżącemu, który w 1990 r. został skazany za morderstwo, pierwotny wyrok skazujący go do na karę śmierci w 1999 r. zmieniono na karę dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości jej złagodzenia. Skarżący zarzucił w szczególności, że jego kara - poprzez odmówienie mu wszelkiej możliwości przedterminowego zwolnienia - była nieludzka i poniżająca.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia art. 3 Konwencji**. Skarżący, skazany na dożywotnie pozbawienie wolności bez możliwości złagodzenia kary, nie mógł zostać przedterminowo zwolniony zgodnie z prawem krajowym, ponieważ środek ten dotyczył tylko więźniów odbywających karę pozbawienia wolności orzeczone na czas określony. Jego kara nie mogła również zostać zamieniona na karę terminową. Niemniej możliwość zmiany kary oraz decyzja o ewentualnym zwolnieniu istniała w krajowym prawie w formie ułaskawienia lub złagodzenia kary przyznanego przez Wiceprezydenta. Wynika z tego, że kara dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości złagodzenia kary nie była karą nieredukowalną de iure. W sprawie skarżącego Trybunał stwierdził, że w chwili złożenia skargi w sierpniu 2002 r. odbył on tylko 13 lat kary dożywotniego pozbawienia wolności. Ponadto złożył on wniosek o prezydenckie ułaskawienie, który został zbadany i odrzucony przez właściwą Komisję. Ani prawo ani władze nie stały na przeszkodzie w złożeniu nowego wniosku do Wiceprezydenta. W związku z tym nie zostało wykazane ponad wszelką wątpliwość, że w praktyce kara skarżącego nie zostałaby nigdy skrócona. Nie ustalono również, że został pozbawiony wszelkiej szansy na zwolnienie z zakładu karnego.

Zobacz również, między innymi: [Todorov przeciwko Bułgarii](#) oraz [Simeonovi przeciwko Bułgarii](#), decyzje w sprawie dopuszczalności z 23 sierpnia 2011 r.; [Dimitrov i Ribov przeciwko Bułgarii](#),

² Zgodnie z art. 43 (przekazanie sprawy do Wielkiej Izby) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, w okresie trzech miesięcy od daty wydania wyroku przez Izbę każda ze stron postępowania może, w wyjątkowych przypadkach, wnioskować o przekazanie sprawy do składającej się z 17 członków Wielkiej Izby. W takim przypadku skład pięciu sędziów rozpatruje, czy w sprawie pojawia się poważne zagadnienie dotyczące interpretacji lub stosowania Konwencji lub jej Protokołów lub istotna kwestia o znaczeniu ogólnym, wówczas Wielka Izba wyda ostateczny wyrok. Jeśli takie zagadnienie lub problem się nie pojawia, skład odrzuca wniosek, w tym momencie wyrok staje się ostateczny.

decyzja z 8 listopada 2011 r.; [Jordan Petrov przeciwko Bułgarii](#), wyrok z 24 stycznia 2012 r.; [Kostov przeciwko Bułgarii](#), decyzja w sprawie dopuszczalności z 14 lutego 2012 r.

Törköly przeciwko Węgrom

5 kwietnia 2011 r. (decyzja w sprawie dopuszczalności)

Ta sprawa dotyczyła kary dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości zwolnienia warunkowego przed upływem 40 lat.

Trybunał **uznał skargę za niedopuszczalną** jako w sposób oczywisty nieuzasadnioną w zakresie zarzutu nieludzkiego i poniżającego traktowania. Choć skarżący kwalifikowałby się do zwolnienia warunkowego w 2044 r., to jest w wieku 75 lat, Trybunał uznał, że wyrok wydany w sprawie skarżącego gwarantował odległą, ale realną szansę na zwolnienie. Ponadto Trybunał zauważył, że w dowolnym momencie po skazaniu skarżącemu może zostać przyznane prezydenckie ułaskawienie. Trybunał stwierdził zatem, że kara dożywotnia była redukowalna de iure oraz de facto.

Vinter i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

9 lipca 2013 r. (Wielka Izba – wyrok)

W niniejszej sprawie trzech skarżących otrzymali kary bezwzględnego dożywotnia, co oznacza, że mogli zostać zwolnieni tylko w drodze dyskrecjonalnej decyzji Ministra Sprawiedliwości kierującego się względami współczucia (np. w przypadku nieuleczalnej choroby lub poważnej niepełnosprawności). Skarżący podnieśli, że ich dożywotnie osadzenie stanowiło nieludzkie i poniżające traktowanie, ponieważ pozbawieni zostali szansy na zwolnienie.

Wielka Izba stwierdziła, że **doszło do naruszenia art. 3 Konwencji**, uznając, że postanowienia tego przepisu nie zostały spełnione w odniesieniu do żadnego z trzech skarżących. Trybunał uznał w szczególności, że aby kara dożywotniego więzienia pozostawała w zgodzie z art. 3, musi być redukowalna lub innymi słowy musi istnieć szansa na zwolnienie więźnia oraz możliwość dokonania oceny kary. Trybunał zauważył, że w prawie europejskim i międzynarodowym, a także w praktyce istnieje wyraźne poparcie dla tych zasad, a znaczna większość Układających się Stron Konwencji w ogóle nie nakłada kar dożywotniego pozbawienia wolności, a jeśli tak, to przewidują możliwość dokonania oceny kar dożywotniego pozbawienia wolności po określonym czasie (zazwyczaj po 25 latach pozbawienia wolności). W sprawie skarżących, Trybunał zauważył, że przepisy krajowe dotyczące uprawnień Ministra Sprawiedliwości [*Justice Secretary*] do zwolnienia osoby odbywającej karę bezwzględnego dożywotnia były niejasne. Ponadto, przed 2003 r. ocena zasadności stosowania dożywotniego pozbawienia dożywotnia dokonywana była automatycznie przez Ministra po odbyciu przez skazanego dwudziestu pięciu lat kary dożywotniego pozbawienia wolności. Mechanizm ten został wyeliminowany w 2003 r., ale nie zastąpiła go żadna alternatywna procedura. W tych okolicznościach, Trybunał nie został przekonany, iż kary dożywotniego pozbawienia wolności orzeczone wobec skarżących były zgodne z Konwencją. Jednakże, stwierdzając w przedmiotowej sprawie naruszenie, Trybunał nie zamierzał dać skarżącym żadnej perspektywy rychłego zwolnienia. To, czy powinni zostać zwolnieni zależałoby, przykładowo, od tego czy wciąż istnieją uzasadnione podstawy o charakterze penalnym do ich dalszego osadzenia oraz czy powinni pozostawać osadzeni ze względu na stwarzane przez nich zagrożenie. Kwestie te nie zostały w niniejszej sprawie podniesione i nie stanowiły argumentu przedstawionego przed Trybunałem.

Öcalan przeciwko Turcji (nr. 2)

8 marca 2014 r. (wyrok)

Skarżący, założyciel PKK (Kurdyjska Partia Pracy), będącej organizacją nielegalną, zaskarżył przede wszystkim nieredukowalny charakter orzeczonej wobec niego kary dożywotniego pozbawienia wolności, a także warunki osadzenia w zakładzie karnym İmralı (Bursa, Turcja). W następstwie zniesienia w prawie tureckim, w sierpniu 2002 r., kary śmierci w czasie pokoju, Sąd Bezpieczeństwa Państwa w Ankarze zamienił skarżącemu, w październiku 2002 r., karę śmierci na karę dożywotniego pozbawienia wolności.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 3 Konwencji** w zakresie orzeczonej wobec skarżącego kary dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia, uznając iż w przypadku braku jakiegokolwiek mechanizmu oceny, kara dożywotniego więzienia orzeczonej wobec skarżącego była karą nieredukowalną, co stanowiło nieludzkie traktowanie. Trybunał zauważył w szczególności, że ze względu na status skarżącego jako osoby skazanej na dożywocie za zbrodnię przeciwko bezpieczeństwu państwa, ubieganie się o zwolnienie było wyraźnie zakazane na przestrzeni całego okresu odbywania kary. Ponadto, mimo iż faktycznie w prawie tureckim Prezydent miał prawo

Zestawienie – Kara dożywotniego pozbawienia wolności

nakazać zwolnienie osoby dożywotnio skazanej, która jest starsza lub chora, stanowiło to zwolnienie ze względów współczucia [compassionate grounds], co jest okolicznością odmienną od "szansy na zwolnienie". Choć turecki ustawodawca regularnie uchwalał ustawy dotyczące generalnej lub częściowej amnestii, Trybunałowi nie wykazano aby był przygotowywany rządowy plan dotyczący skarżącego lub żeby w związku z tym zaoferowano mu szansę na zwolnienie.

Zob. również: [Kaytan przeciwko Turcji](#), wyrok z dnia 15 września 2015 r.; [Gurban przeciwko Turcji](#), wyrok z dnia 15 grudnia 2015 r.; [Boltan przeciwko Turcji](#), wyrok z dnia 12 lutego 2019 r.

László Magyar przeciwko Węgrom

20 maja 2014 r. (wyrok)

Skarżący został skazany za morderstwo, napad oraz szereg innych przestępstw na karę dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości ubiegania się o warunkowe zwolnienie. Chociaż węgierska ustawa zasadnicza gwarantowała możliwość prezydenckiego ulaskawienia, od momentu wprowadzenia kary dożywotniego pozbawienia wolności w 1999 r. nie została wydana decyzja o zastosowaniu prawa łaski wobec żadnego więźnia odbywającego taki wyrok. Skarżący zarzucał przede wszystkim, że jego dożywotnie osadzenie bez możliwości ubiegania się o zwolnienie warunkowe stanowiło nieludzkie i poniżające traktowanie z powodu braku możliwości redukcji kary.

Trybunał stwierdził, że doszło do **naruszenia art. 3 Konwencji** w zakresie orzeczonej wobec skarżącego kary dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia. W szczególności nie zostało wykazane, aby węgierskie przepisy zezwalały więźniom odbywającym kary dożywotnia na pozyskanie wiedzy odnośnie tego co muszą zrobić, aby ubiegać się o zwolnienie i na jakich warunkach. Ponadto przepisy nie gwarantowały należytego uwzględnienia zmian w życiu osadzonych i ich postępów w zakresie resocjalizacji. W związku z tym Trybunał uznał, że kara orzeczona wobec skarżącego nie może zostać uznana za redukowalną, co stanowi naruszenie art. 3. Ponadto, Trybunał uznał, że przedmiotowa sprawa ujawniła problem systemowy, który może doprowadzić do podobnych skarg. Tym samym, w celu prawidłowego wykonania wyroku, Trybunał wezwał Węgry, na podstawie **art. 46** (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) Konwencji, do wprowadzenia reformy systemu dokonywania oceny kar dożywotniego pozbawienia wolności w celu zagwarantowania możliwości każdorazowego badania, czy dalsze osadzenie opiera się na uzasadnionych przyczynach oraz w celu zapewnienia więźniom odbywającym kary dożywotnia wiedzy na temat tego, co muszą zrobić, aby ich sprawa została rozpatrzona w kontekście zwolnienia i na jakich warunkach. Trybunał potwierdził również, że Strony korzystają z szerokiej swobody ("margines swobodnej oceny") w decydowaniu o właściwej długości kary pozbawienia wolności za poszczególne przestępstwa. Tym samym fakt, że kara dożywotniego więzienia może zostać ostatecznie odbyta w całości nie sprawia, że stanowi to naruszenie art. 3 Konwencji. W związku z powyższym dokonanie oceny kar dożywotniego pozbawienia wolności nie musi koniecznie prowadzić do zwolnienia danych więźniów.

Harakchiev i Tolumov przeciwko Bułgarii

8 lipca 2014 r. (wyrok)

Sprawa w swojej istocie dotyczyła kary dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości jej złagodzenia, która została wprowadzona w Bułgarii w grudniu 1998 r. po zniesieniu kary śmierci, a także surowych warunków osadzenia, w których przetrzymywani są więźniowie odbywający kary dożywotnia. Obaj skarżący odbywali kary dożywotniego pozbawienia wolności. Pierwszy skarżący bez możliwości jej złagodzenia, drugi – z możliwością złagodzenia kary. Obydwoje zaskarżyli warunki osadzenia oraz brak skutecznego krajowego środka ochrony. Ponadto pierwszy skarżący utrzymywał, że orzeczona wobec niego kara dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości złagodzenia kary stanowi nieludzkie i poniżające traktowanie, ponieważ implikuje ona brak szans na resocjalizację i konieczność spędzenia reszty życia w zakładzie karnym.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 3 Konwencji** w związku z niemożnością uzyskania złagodzenia kary dożywotniego pozbawienia wolności przez pierwszego skarżącego od chwili, gdy wyrok stał się ostateczny. Potwierdziwszy w szczególności, że samo orzeczenie kary dożywotniego pozbawienia wolności nie było samo w sobie sprzeczne z zakazem nieludzkiego i poniżającego traktowania określonym w art. 3 Konwencji, Trybunał uznał, że od momentu uprawomocnienia wyroku w odniesieniu do skarżącego – w listopadzie 2004 r. – do początku 2012 r., orzeczona wobec skarżącego kara

dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości jej złagodzenia stanowiła nieludzkie i poniżające traktowanie, ponieważ nie zapewniono mu szansy na zwolnienie ani możliwości dokonania oceny kary dożywocia, co spotęgowane jest również surowymi warunkami osadzenia, które ograniczają możliwość resocjalizacji lub samodoskonalenia. Podczas tego okresu prezydenckie prawo łaski, mogące nadać karze skarżącego atrybut redukowalności, oraz sposób jego wykonywania były w istocie niejasne, pozbawione formalnych lub nawet nieformalnych gwarancji. Brakowało również konkretnych przykładów osób odbywających karę dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości złagodzenia, którym udało się uzyskać korektę takiej kary. Ponadto, choć Konwencja nie wymaga zapewnienia prawa do resocjalizacji, władze państwowe były zobowiązane do zapewnienia więźniom szansy, jakkolwiek odległej, na odzyskanie wolności. Aby szansa ta była autentyczna i namacalna, osadzeni odbywający karę dożywotniego pozbawienia wolności powinni mieć szansę na resocjalizację. W tym kontekście, choć Państwo posiadało duże pole manewru ("szeroki margines swobodnej oceny") w decydowaniu o takich kwestiach jak reżim i warunki osadzenia więźniów odbywających karę dożywocia, kwestie te nie mogą zostać uznane za obojętne. Trybunał zastrzegł jednak, że stwierdzenie naruszenia nie może być rozumiane jako przyznanie skarżącemu szansy na niechybne zwolnienie. Wreszcie, Trybunał zauważył jednak, że po reformach z 2012 r. sposób wykonywania prezydenckiego prawa łaski stał się jasny, zapewniając perspektywę zwolnienia lub złagodzenia kary. Tym samym, od tego czasu nałożona na skarżącego kara pozbawienia wolności bez możliwości jej złagodzenia może, przynajmniej formalnie, zostać uznana za redukowalną.³

Zobacz również: [Manolov przeciw Bułgarii](#), wyrok z 4 listopada 2014 r.

Čačko przeciw Słowacji

22 lipca 2014 r. (wyrok)

W niniejszej sprawie skarżący podniósł, że nałożona na niego kara dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości zwolnienia warunkowego stanowiła nieludzkie i poniżające traktowanie, ponieważ nie dostrzegał on szansy na prezydenckie ulaskawienie lub złagodzenie kary. Podniósł również, że w ramach krajowych przepisów i praktyki nie był w stanie uzyskać skutecznej sądowej oceny kary dożywocia.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia art. 3 Konwencji**. Trybunał zauważył w szczególności, że mechanizm oceny sądowej umożliwiający zwolnienie warunkowe osadzonych skazanych na dożywocie po 25 latach odbywania kary, został wprowadzony w styczniu 2010 r., stosunkowo krótko po skazaniu skarżącego oraz wniesieniu skargi przed Trybunał w październiku 2008 r., a także, że przez znaczną część tego okresu skarżący podejmował kolejne próby wykorzystania środka krajowego przed sądami. Trybunał stwierdził również, że **nie doszło do naruszenia art. 13** (prawo do skutecznego środka odwoławczego) **w połączeniu z art. 3 Konwencji**.

Zobacz również: [Koky przeciw Słowacji](#), decyzja w sprawie dopuszczalności z 16 maja 2017 r.

Bodein przeciwko Francji

13 listopada 2014 r. (wyrok)

Przedmiotowa sprawa dotyczyła orzeczonej wobec skarżącego kary dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości obniżenia kary. Skarżący zarzucał, że jego kara była sprzeczna z art. 3 Konwencji, ponieważ – jego zdaniem – nie otrzymał on możliwości jakiegokolwiek korekty kary ani szansy na uzyskanie żadnej innej formy wcześniejszego zwolnienia.

Trybunał powtórzył w szczególności, że kara dożywotniego pozbawienia wolności była zgodna z art. 3 Konwencji, jeśli była redukowalna lub innymi słowy, jeśli istniała możliwość dokonania oceny kary, o czym osadzony został powiadomiony na początku odbywania kary w zakresie wszystkich obowiązujących terminów i warunków. Ponadto forma oceny, jak również okres odbywania kary zanim taka ocena mogłaby mieć miejsce, leżała w granicach marginesu

³ W przedmiotowej sprawie Trybunał uznał również, że doszło do naruszenia art. 3 Konwencji w odniesieniu do obu skarg z powodu trybu i warunków osadzenia skazanych, a także do naruszenia art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) Konwencji w zakresie braku skutecznych krajowych środków odwoławczych. Ponadto, zgodnie z art. 46 (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) Konwencji, Trybunał stwierdził, że w celu prawidłowego wykonania wyroku Bułgaria powinna zreformować, najlepiej w drodze legislacyjnej, ramy prawne regulujące reżim więzienny mający zastosowanie do osób skazanych na kary dożywocia z możliwością warunkowego zwolnienia oraz pozbawionych takiej możliwości, poprzez modyfikację, w szczególności, automatycznego nakładania wysoce restrykcyjnego reżimu więziennego i izolacji na wszystkich więźniów odbywających kary dożywocia.

Zestawienie – Kara dożywotniego pozbawienia wolności

swobodnej oceny Państwa. Wreszcie, pojawiła się w prawie porównawczym i międzynarodowym wyraźna tendencja opowiadająca się za mechanizmem gwarantującym ocenę kar dożywotniego pozbawienia wolności najpóźniej po 25 latach od ich orzeczenia. W niniejszej sprawie, Trybunał stwierdził, iż **nie doszło do naruszenia art. 3 Konwencji**, stwierdziwszy, że prawo francuskie w wystarczającym stopniu zapewniało możliwość oceny kar dożywotniego pozbawienia wolności. W świetle swobody decyzyjnej ("margines swobody decyzji") pozostawionej Państwowi w zakresie prawa karnego i orzekania należy stwierdzić, że kara orzeczonej wobec skarżącego była redukowalna w rozumieniu art. 3. Trybunał zauważył, że prawo francuskie zapewniało możliwość sądowej oceny sytuacji osoby skazanej oraz korektę kary po 30 latach osadzenia. Trybunał uznał, że taka weryfikacja, która miała na celu ocenę niebezpieczeństwa stwarzanego przez więźnia i zmiany jego zachowania podczas odbywania kary, nie pozostawia żadnych wątpliwości co do istnienia "szansy zwolnienia" od chwili wydania wyroku. W sprawie skarżącego, po odliczeniu okresu tymczasowego aresztowania, kara orzeczonej wobec niego kwalifikowałaby się do oceny w 2034 r., to jest 26 lat po skazaniu przez sąd [Assize Court] na karę dożywotniego pozbawienia wolności.

Zobacz również: [Vella przeciwko Malcie](#), decyzja (Komitet) z 19 listopada 2019 r.

Murray przeciwko Holandii

26 kwiecień 2016 r. (Wielka Izba – wyrok)

Przedmiotowa sprawa dotyczyła skargi złożonej przez osobę skazaną za zabójstwo w 1980 r., następnie odbywającą karę dożywotniego pozbawienia wolności na wyspach Curaçao i Aruba (część Królestwa Niderlandów)- do czasu ułaskawienia go w 2014 r. z powodu pogarszającego się stanu zdrowia – od czasu wyroku skazującego na dożywocie bez realnej perspektywy uwolnienia. Skarżący - który w międzyczasie zmarł⁴ - utrzymywał w szczególności, że nie został objęty specjalnym systemem odbywania kary dla więźniów z problemami psychiatrycznymi. Chociaż wkrótce po złożeniu przez niego skargi do Trybunału wprowadzono prawny mechanizm weryfikowania wyroków dożywocia, argumentował on, że de facto nie miał perspektyw na zwolnienie, ponieważ nigdy nie był poddany żadnemu leczeniu psychiatrycznemu i dlatego ryzyko ponownego popełnienia przez niego przestępstwa nadal mogło być uważane za zbyt wysokie, aby kwalifikował się do zwolnienia.

Trybunał orzekł, że **doszło do naruszenia art. 3 Konwencji**. Podkreślił w szczególności, że zgodnie z jego linią orzecniczą, Państwa mają duże pole manewru ("margines oceny") przy określaniu, jakie środki są niezbędne, aby zapewnić więźniowi odbywającemu karę dożywocia możliwość resocjalizacji. Jednak, pomimo tego, że skarżący przed skazaniem go na karę dożywotniego więzienia został uznany za osobę wymagającą leczenia, nie przeprowadzono dalszych analiz pod kątem rodzaju leczenia, które powinno być wymagane i mogłoby zostać zapewnione. W rezultacie w czasie, kiedy skarżący składał swoją skargę do Trybunału, jakkolwiek jego wnioski o ułaskawienie, w praktyce nie mógł doprowadzić do jego zwolnienia. W związku z tym jego kara dożywocia de facto nie była redukowalna, jak tego wymaga orzecznictwo Trybunału dotyczące art. 3 Konwencji.

T.P. i A.T. przeciwko Węgrom (nr skarg: 37871/14 i 73986/14)

4 października 2016 r. (wyrok)

Sprawa ta dotyczyła nowych przepisów wprowadzonych na Węgrzech w 2015 r. w celu weryfikacji wyroków skazujących⁵ na karę dożywocia. Skarżący zarzucali, że pomimo nowych przepisów, które wprowadziły automatyczną weryfikację wyroków skazujących na karę dożywocia - w ramach obowiązkowej procedury ułaskawienia - po 40 latach, ich wyroki pozostały nieludzkie i poniżające, ponieważ nie mieli nadziei na zwolnienie.

Trybunał uznał, że **nastąpiło naruszenie art. 3 Konwencji**. Stwierdził on w szczególności, że zmuszanie więźnia do oczekiwania na ułaskawienie po raz pierwszy przez 40 lat było zbyt długie oraz że w żadnym wypadku pozostała części procedury przewidzianej w nowych przepisach nie dawała wystarczających gwarancji. Trybunał nie był zatem przekonany, że w momencie wydania wyroku w tej sprawie można było uznać, że wyroki dożywotniego pozbawienia wolności skarżących dawały im perspektywę uwolnienia lub możliwość zweryfikowania kary, a zatem przepisy te nie były zgodne z art. 3 Konwencji.

⁴ Następnie dwóch spośród jego krewnych kontynuowało sprawę przed Trybunałem.

⁵ Ustawodawstwo zostało wprowadzone w celu wykonania wyroku w sprawie *László Magyar przeciwko Węgrom* z 2014 r. (zob. powyżej), w którym Trybunał stwierdził, że na Węgrzech należy zreformować system weryfikacji wyroków skazujących na kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Zob. również: [Kruchió and Lehóczki przeciwko Węgrom](#), wyrok (Komitet) z 14 stycznia 2020 r.; [Sándor Varga i Inni przeciwko Węgrom](#), wyrok z 17 czerwca 2021 r.; [Bancsók and László Magyar \(no. 2\) przeciwko Węgrom](#), wyrok z 28 października 2021 r.

[Hutchinson przeciwko Zjednoczonemu Królestwu](#)

17 stycznia 2017 r. (Wielka Izba – wyrok)

W 1984 r. skarżący został skazany za kradzież z włamaniem, gwałt i trzy zabójstwa. Sędzia skazał go na karę dożywotniego pozbawienia wolności z możliwością zwolnienia warunkowego po minimalnym rekomendowanym okresie 18 lat. W 1994 r. Minister Sprawiedliwości poinformował skarżącego, że zdecydował się nałożyć cały wymiar kary dożywotniego pozbawienia wolności, a w maju 2008 r. Sąd Najwyższy uznał, że nie było podstaw do odstąpienia od tej decyzji, zważywszy na powagę popełnionych przestępstw. Odwołanie skarżącego zostało odrzucone przez Sąd Apelacyjny w październiku 2008 r. Przed Europejskim Trybunałem skarżący podniósł, że orzeczona wobec niego kara dożywocia stanowi nieludzkie i poniżające traktowanie, ponieważ pozbawiony został perspektywy zwolnienia.

Wielka Izba orzekła, że **nie doszło do naruszenia art. 3 Konwencji**. Powtórzyła w szczególności, że Konwencja nie zabrania orzekania kary dożywocia wobec osób skazanych za szczególnie poważne przestępstwa, takie jak morderstwo. Jednakże, aby pozostawać w zgodzie z Konwencją, musi istnieć zarówno perspektywa uwolnienia więźnia, jak i możliwość weryfikacji jego wyroku. W niniejszej sprawie Wielka Izba uznała, że sądy brytyjskie wyjaśniły problem braku jasności w prawie krajowym w zakresie weryfikacji wyroków dożywocia. Stwierdzona w wyroku w sprawie *Vinter i Inni* z 9 lipca 2013 r. (zob. powyżej) rozbieżność pomiędzy prawem a opublikowaną oficjalną polityką Zjednoczonego Królestwa została niewątpliwie wyjaśniona, przez brytyjski sąd apelacyjny w orzeczeniu potwierdzającym ustawowy obowiązek Sekretarza Stanu ds. Sprawiedliwości do wykonywania uprawnień w zakresie zwalniania więźniów skazanych na dożywotnią karę pozbawienia wolności w sposób zgodny z Konwencją. Ponadto Sąd Apelacyjny wyjaśnił zakres i podstawy kontroli przeprowadzanej przez Sekretarza Stanu, sposób jej przeprowadzania, a także obowiązek Sekretarza Stanu do zwolnienia więźnia odbywającego dożywotnią karę pozbawienia wolności, w przypadku gdy dalsze kontynuowanie jego detencji nie może być już dłużej uzasadnione. Wielka Izba podkreśliła również ważną rolę Ustawy o prawach człowieka [HRA], wskazując, że jakakolwiek krytyka systemu w zakresie weryfikacji wyroków skazujących na dożywocie została rozwiana przez HRA, ponieważ ustawa ta wymagała wykonywania uprawnień do zwolnienia oraz interpretowania i stosowania odpowiednich przepisów w sposób zgodny z Konwencją. W związku z tym Wielka Izba doszła do wniosku, że wyroki skazujące na karę dożywotniego pozbawienia wolności w Zjednoczonym Królestwie mogą być obecnie uznane za zgodne z art. 3 Konwencji.

[Matiošaitis i Inni przeciwko Litwie](#)

23 maja 2017 r. (wyrok)

Skarżący, którzy zostali skazani na karę dożywotniego więzienia, twierdzili w szczególności, że nie ma realnej perspektywy złagodzenia ich wyroków, w związku z czym nie ma perspektyw na ich uwolnienie. Skarżyli się, że kara ta była równoznaczna z traktowaniem z naruszeniem art. 3 Konwencji.

Trybunał stwierdził **naruszenie art. 3 Konwencji** w odniesieniu do sześciu skarżących, zauważając w szczególności, że w momencie wydania niniejszego wyroku skazującego skarżących na kary dożywotniego pozbawiania wolności nie można było uznać za redukowalne w rozumieniu art. 3. W odniesieniu do dwóch pozostałych skarżących Trybunał zdecydował o skreśleniu ich skarg z listy spraw, zgodnie z **art. 37** (skreślenie skarg) Konwencji, ponieważ okoliczności doprowadziły do wniosku, że nie zamierzają oni dochodzić swoich zarzutów.

[Petukhov przeciwko Ukrainie \(Nr 2\)](#)

12 marca 2019 r. (wyrok Izby)

Sprawa ta dotyczyła głównie zarzutu więźnia, że prawo ukraińskie nie przewiduje zwolnienia warunkowego dla osób dożywotnio pozbawionych wolności. Skarżący, odbywający karę dożywotniego więzienia od 2004 r., twierdził, że jedyną możliwością jego uwolnienia przewidywała procedura prezydenckiego ułaskawienia. Twierdził on, że w ramach tej procedury nie było jasne, co więźniowie muszą zrobić, aby zostać zwolnieni i na jakich warunkach.

Trybunał orzekł, że nastąpiło **naruszenie art. 3 Konwencji**, ponieważ skarżący nie miał perspektyw na zwolnienie ani możliwości zweryfikowania wyroku skazującego go na dożywocie. W szczególności, ułaskawienie prezydenta, jedyna procedura łagodzenia orzeczonych kar dożywocia na Ukrainie, nie była jasno sformułowana, ani nie miała odpowiednich gwarancji proceduralnych przeciwko nadużyciom. Ponadto na Ukrainie warunki, w jakich przebywają więźniowie, wobec których orzeczono karę dożywotniego pozbawienia wolności, uniemożliwiły im postęp na drodze do resocjalizacji, a tym samym uniemożliwiły władzom przeprowadzenie rzeczywistej weryfikacji ich wyroku. Ponadto, biorąc pod uwagę systemowy charakter problemu, Trybunał orzekł na mocy **art. 46** (moc wiążąca i wykonywanie wyroków) **Konwencji**, że Ukraina powinna zreformować swój system weryfikowania wyroków skazujących na dożywocie poprzez badanie w każdym przypadku, czy dalsze przetrzymywanie więźniów w areszcie jest uzasadnione oraz poprzez umożliwienie więźniom skazanym na dożywocie możliwości przewidzenia, co muszą zrobić, aby zostać zwolnieni i na jakich warunkach.

Zob. również: [Kupinskyy przeciwko Ukrainie](#), wyrok (Komitet) z 10 listopada 2022 r.

Marcello Viola przeciwko Włochom (nr 2)

13 czerwca 2019 r. (wyrok Izby)

Skarżący, który brał udział w serii zdarzeń między dwoma rywalizującymi ze sobą klanami mafijnymi od połowy lat 1980 do 1996 r., skarżył się w szczególności, że jego wyrok dożywocia był nieredukowalny i nie dawał mu żadnej perspektywy warunkowego zwolnienia. Trybunał uznał, że **nastąpiło naruszenie art. 3 Konwencji**. Powtórzył w szczególności, że u podstaw systemu Konwencji leży godność ludzka i że niedopuszczalne jest pozbawianie osób ich wolności bez dążenia do ich resocjalizacji i zapewnienia im szansy odzyskania tej wolności w przyszłości. W związku z tym Trybunał stwierdził, że kara dożywotniego pozbawienia wolności orzeczona wobec skarżącego na mocy art. 4 bis Ustawy o administracji więziennej (*ergastolo ostativo*) w nadmiernym stopniu ograniczyła jego szanse na zwolnienie oraz możliwość zweryfikowania wyroku. W związku z tym orzeczona wobec niego kara nie może być uznana za podlegającą redukcji w rozumieniu art. 3 Konwencji. Na mocy **art. 46** (moc wiążąca i wykonywanie orzeczeń) Konwencji Trybunał zauważył ponadto, że Układające się Strony mają szeroki margines swobody przy podejmowaniu decyzji o odpowiedniej długości kary pozbawienia wolności, a sam fakt, że w praktyce kara dożywotniego więzienia może być odbyta w całości, nie oznacza, że jest ona nieredukowalna. W związku z tym możliwość weryfikacji wyroków skazujących na karę dożywocia wiąże się z możliwością złożenia przez osobę skazaną wniosku o zwolnienie, ale nie oznacza, że musi ona zostać zwolniona, jeżeli nadal stanowi zagrożenie dla społeczeństwa.

Dardanskiš przeciwko Litwie i 15 Innych skarżących

18 czerwca 2019 r. (decyzja o dopuszczalności)

Wszyscy skarżący, którzy zostali skazani na karę dożywotniego pozbawienia wolności i odbyli tę karę na Litwie, zarzucali, że w momencie składania przez nich skarg, prawo litewskie nie było zmieniane w celu dostosowania go do orzecznictwa Trybunału w sprawie dożywotniego pozbawienia wolności. Twierdzili oni, że ich dożywotnie uwięzienie było niehumanitarnym i poniżającym traktowaniem, ponieważ nie mieli nadziei na uwolnienie.

Trybunał **postanowił skreślić skargi ze swojej listy spraw**, zgodnie z **art. 37** (skreślenie wniosków) **Konwencji**, uznając, że rozpoczęta procedura łagodzenia kar dożywotniego pozbawienia oraz jej wymagania, przyjęte bardzo niedawno przez władze litewskie⁶, stanowią odpowiedni i wystarczający środek umożliwiający rozpoznanie zarzutów skarżących. Stwierdził, że obecnie sprawa stanowiąca przyczyną skargi może być zatem uznana za "rozwiązaną" w rozumieniu art. 37 ust. 1 lit. (b) Konwencji. Wreszcie, żaden szczególny powód związany z poszanowaniem praw człowieka nie wymagał od Trybunału kontynuowania rozpatrywania wniosku na podstawie art. 37 ust. 1 in fine.

⁶ W marcu 2019 r. w litewskim prawie wprowadzono zmiany legislacyjne dotyczące więźniów dożywotnich, umożliwiające zmianę kary dożywotniego pozbawienia wolności na karę na czas określony i warunkowe zwolnienie danego więźnia. Ustawodawstwo określiło również procedurę, którą należy zastosować w celu zmiany wyroków, a także kryteria, które musi spełnić więzień dożywotni, aby się zakwalifikować. W raporcie wyjaśniającym zauważono, że kryteria, które należy spełnić, były surowe i tylko osoby, które osiągnęły „znaczną poprawę” w odniesieniu do wszystkich kryteriów, mogły uzyskać zmianę kary dożywotniego pozbawienia wolności na karę na czas określony.

Horion przeciwko Belgii

9 maja 2023 r. (wyrok)

Skarżący w tej sprawie był przetrzymywany od 1979 roku i został skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności w 1981 roku za zabójstwo pięciu osób w związku z napadem rabunkowym. Skarżył się, że jego wyrok dożywotnia był de facto nieredukowalny.

Trybunał orzekł, że doszło do **naruszenia art. 3 Konwencji** w odniesieniu do skarżącego, stwierdzając, że trudna sytuacja, w jakiej znajdował się przez kilka lat z powodu praktycznej niemożności zapewnienia mu miejsca na oddziale psychiatrii sądowej, mimo że jego przetrzymywanie w więzieniu nie było już uważane za właściwe przez władze krajowe, oznaczała, że obecnie nie miał realnej perspektywy zwolnienia, co jest sytuacją zakazaną przez art. 3 Konwencji. Trybunał zauważył w szczególności, że od stycznia 2018 r. biegli psychiatrzy i sądy krajowe zgodzili się, że przedłużenie pobytu skarżącego w zakładzie karnym nie było już właściwe, ani pod względem bezpieczeństwa publicznego, ani w celu jego resocjalizacji i reintegracji ze społeczeństwem. W związku z tym zalecono przyjęcie skarżącego na oddział psychiatrii sądowej jako etap pośredni przed jego ewentualnym zwolnieniem. W rezultacie sądy krajowe odmówiły zatwierdzenia jakichkolwiek innych zmian w wyroku, takich jak ograniczony areszt lub dozór elektroniczny, podkreślając, że przyjęcie skarżącego na oddział psychiatrii sądowej było niezbędnym krokiem w jego reintegracji ze społeczeństwem. Jednakże, według tych samych sądów, przyjęcie skarżącego do takiego oddziału „wydaje się w praktyce niemożliwe ze względu na kwestie finansowania”, ponieważ przedmiotowe jednostki otrzymywały dotacje państwowe tylko dla osób przebywających w przymusowym zamknięciu, a nie dla osób skazanych, takich jak skarżący.

Więcej informacji

Zob. w szczególności:

- Platforma wymiany wiedzy na temat EKPC (ECHR-KS), Tematy przekrojowe, [Prawa więźniów](#)

Kontakt z mediami:

Tel.: +33 (0)3 90 21 42 08